

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-074-2-12>

ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА ПРИНЦИП ЗАКОННОСТІ В КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Шелевер Н. В.

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

У зв'язку із проведенням судової реформи в Україні, пандемією коронавірусу COVID-19 актуальним питанням сьогодення є дослідження принципу справедливості та принципу законності в конституційному праві. В Основному Законі України дані принципи закріплені, проте не реалізуються на практиці належним чином. Так, у ст. ст. 6, 8, 19, 68 Конституції України закріплений принцип законності. Проте на практиці ми є свідками, коли нормативно-правові акти не відповідають Конституції України, є численні порушення з боку органів державної влади та місцевого самоврядування. Про це свідчить велика кількість справ, які розглядаються адміністративними судами за участю представників влади.

Щодо принципу справедливості, то він взагалі не закріплений в Конституції України. Лише у ст. 95 Основного Закону України зазначено, що бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами.

На думку Погребняка С., «водночас слід нагадати, що ціла низка конституційних вимог безпосередньо впливає з принципу справедливості – це свідчить також про непряме закріплення цього принципу в Конституції. Наприклад, ідея справедливості конкретизується в принципі *non bis in idem*, закріпленому в ст. 61 Конституції України. Принцип справедливості також обумовлює обов'язок оприлюднення нормативно-правових актів (ч. 3 ст. 57 Конституції), загальну заборону зворотної дії законів (ч. 1 ст. 58 Конституції), право не бути примушеним до свідчень проти себе (ч. 1 ст. 63 Конституції), право на судовий захист (ст. 55 Конституції) та ін.» [1, с. 31-32].

Як справедливо зазначає Івановська А.: «Провідне місце в регулюванні суспільних відносин у будь-якій демократичній державі належить Конституції. Вона відіграє правоутворюючу роль, є своєрідним

центром правової системи і тому має вищу юридичну силу, пряму дію, застосовується на всій території держави. Приписи Конституції повинні постійно і повсюдно здійснюватися без будь-яких винятків за підтримки не тільки органів публічної влади, а й громадськості. Дотримання і беззаперечне виконання її норм у правореалізаційному процесі є найважливішою умовою підтримки загального режиму законності в країні» [2, с. 44].

Зміст законності полягає у відповідності будь-якої діяльності правовому закону. Законність – це характеристика правотворчої і правореалізуючої діяльності. Дотримання законів – вища справедливість для Сократа. Навіть несправедливий закон вимагає підпорядкування. Сократ вважає, що принцип законності – це принцип обов'язкового підпорядкування. На його думку, закон визначається через підпорядкування.

На думку Баглая М., Туманова В., законність – це процес суворого дотримання конституції і законів, а також інших правових актів усіма органами державної влади, місцевого самоврядування, посадовими особами і громадянами [3, с. 143].

Як справедливо вважає Поленіна С., законність залежить від якості самих законів. Закон є якісним у тому випадку, якщо він відповідає суспільним потребам. Він повинен дійсно регулювати суспільні відносини у відповідності до цілей, які закладені у самому законі. Якість закону – поняття юридичне. Проте враховуючи нерозривний зв'язок законодавчої стратегії з реалізацією політичних рішень, які повинні базуватися у свою чергу на пізнанні соціально-економічних процесів виявляється необхідним трактування терміну «якість закону» також під кутом зору його політичних і соціальних характеристик. Таким чином, шляхи підвищення якості закону знаходяться у всіх трьох площинах – соціальній, політичній і юридичній [4, с. 7].

Закон діє тоді, коли він виконується. Для того, щоб він реалізовувався на практиці, а не був «мертвим» він повинен бути справедливим. У такому випадку він впливає на свідомість людей. У протилежному випадку виникає спротив. Якщо закон не правовий він втрачає своє значення.

На даний час ми є свідками відновлення справедливості в Україні. Президент України Володимир Зеленський вживає всі заходи для того, щоб відновити справедливість у нашій державі. Так, для прикладу, справа Віктора Медведчука та інших олігархів.

Слід зазначити, що на відміну від справедливості, ідея законності виникає тільки в державно-організованому суспільстві. Законність безпосередньо впливає із справедливості, тому між ними існує тісний

взаємозв'язок. Кіпп Т. зазначає, що уже римлянам «не чужою була думка, яка постійно відроджувалася у всі епохи, що, крім права, яке той чи інший народ створює для себе, тобто крім позитивного права, існує ще право звичайне, *jus naturae, jus naturalis*» [5, с. 6].

Отже, в Основному Законі України закріплена віра у справедливість та законність, які гарантують права людини і громадянина. Проте проблемою є те, що принцип справедливості та принцип законності реалізуються лише формально і це призводить до правового нігілізму, міграції українців до розвинутих держав-членів Європейського Союзу, відтоку іноземних інвестицій.

Література:

1. Погребняк С. Закріплення основоположних принципів права в Конституції України. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 4 (59). С. 31–39.
2. Івановська А. М. Законність, конституційна законність та конституційність як засади здійснення конституційного контролю: до питання співвідношення понять. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 43–46.
3. Баглай М. В., Туманов В. А. *Малая энциклопедия конституционного права*. М.: БЕК, 1998. 519 с.
4. Поленина С. В. *Качество закона и эффективность законодательства*. М. 1993. 56 с.
5. Кипп Т. *История источников римского права*. СПб.: Тип. Первой СПб. труд. артели, 1908. 156 с.